

ВИДИ СУДОВИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ

Шестакова С.О., канд.філол.наук, доцент

Судова лінгвістична експертиза – процесуально регламентоване лінгвістичне дослідження усного чи письмового тексту, результатом якого є висновок щодо питань, вирішення яких вимагає спеціальних лінгвістичних знань.

Судова лінгвістична експертиза та інші види судових експертиз були предметом наукової уваги Н. В. Артикуци, В. Є Бергера, К. І. Бринева, С. М. Вула, Х. М. Гайдис, О. І. Галяшиної, М. Д. Голева, В. Г. Гончаренка, Т. В. Литвин, О. Р. Россинської, Ю. Ф. Прадіда та інших відомих вчених, праці яких, без сумніву, мають важливе теоретичне і практичне значення для дослідження різних видів судових лінгвістичних експертиз.

У процесуальному аспекті для з'ясування обставин, що мають значення для справи і потребують спеціальних знань у галузі науки, мистецтва, техніки, ремесла тощо, суд призначає експертизу за заявою осіб, які беруть участь у справі (ст.143 ЦПК України, ст. 41 ГПК України, ст..81 КАС України), результатом якої є письмовий експертний висновок, який оцінюється судом як доказ.

Класифікація судових лінгвістичних експертиз може здійснюватися за загальновизнаними критеріями виокремлення судових експертиз відповідно до чинних процесуальних кодексів: обсяг дослідження, послідовність проведення, кількісний склад експертів тощо.

Так, лінгвістична експертиза, як і будь-яка інша, може бути одноосібною або комісійною, які протиставляються кількісно: одноосібна експертиза здійснюється однією особою-експертом, а комісійна експертиза проводиться не менш як двома експертами одного напрямку знань. Якщо за результатами проведених досліджень думки експертів збігаються, вони підписують єдиний висновок. Експерт, не згодний із висновком іншого експерта (експертів), дає окремий висновок з усіх питань або з питань, які викликали розбіжності. Останнім часом, за словами К.І.Бринева, при здійсненні судових лінгвістичних експертиз помітна тенденція до призначення саме комісійних експертиз [1, с.39], що, на думку дослідника, пов'язано з невизначеним статусом лінгвістичної експертизи. Специфікою комісійних експертиз є спільна робота в тимчасовому колективі протягом певного строку. Важливо, щоб керівник експертної установи, формуючи комісію експертів, керувався не тільки міркуваннями їх професіоналізм, досвід і компетентність у вирішенні поставлених питань, а й враховував їх психологічну сумісність, можливість спільної роботи.

Відповідно до обсягу дослідження можна виділити основні й додаткові лінгвістичні експертизи. Якщо висновок експерта буде визнано неповним або нечітким, суд може призначити додаткову експертизу, яка доручається тому самому або іншому експерту (експертам) (ст.150 ЦПК, ст.85 КАС). Додаткова експертиза призначається й у тих випадках, коли після експертного дослідження виникають питання, які раніше не ставилися перед експертом, пов'язані з дослідженням того самого об'єкта.

Крім того, виділяють первинні й повторні експертизи. Якщо висновок експерта буде визнано необґрунтованим або таким, що суперечить іншим матеріалам справи або викликає сумніви в його правильності, судом може бути призначена повторна експертиза, яка доручається іншому експертові (експертам). Останнє покликано забезпечувати об'єктивність результатів експертного дослідження. При призначенні повторної судової експертизи у процесах цивільного спрямування в резолютивній частині постанови обов'язково вказується, що ця експертиза є повторною, наводяться питання, поставлені на вирішення первинної експертизи і отримані висновки.

За кількістю галузей знань, з яких виконується дослідження, виділяють однорідні і комплексні лінгвістичні експертизи. Комплексною є експертиза, що проводиться із застосуванням спеціальних знань різних галузей науки, техніки або інших спеціальних знань (різних напрямів у межах однієї галузі знань) для вирішення одного спільного (інтеграційного) завдання (питання). Судова лінгвістична експертиза може призначатися як один із компонентів психолого-лінгвістичної експертизи, іноді призначають комплексну лінгвістичну та авторознавчу, лінгвістичну і фоноскопичну експертизи. За словами М.О. Богословської, «комплексні експертні дослідження передбачають розроблення типових комплексних завдань, у яких враховуються типові слідчі ситуації, що їх породжують»[2].

За лінгвістичним дослідженням тексту експертизи поділяються на загальну (визначається відповідність тексту сучасним нормам мови), детальну (аналіз тексту з метою уникнення різночитань) і поглиблену експертизи (вичерпний аналіз конкретного випадку застосування слова, слів, словосполучень, фраз, ідіом тощо).

Таким чином, визначаючи критерії для класифікації судових лінгвістичних експертиз, ми орієнтуємося на законодавчо закріплені загальновизнані критерії виокремлення видів судових експертиз, а також на специфічно лінгвістичні критерії, які вважаємо за можливе застосувати для класифікації.

Література

- 1.Бринева К.И. Теоретическая лингвистика и судебная лингвистическая экспертиза : монография / К.И.Бринева. – Барнаул: АлтГПА, 2009. – 252 с.
2. Богословська М. О.Деякі аспекти судово-лінгвістичної експертизи [Електронний ресурс] / М. О. Богословська // Вісник Академії адвокатури України. – 2009. – Число 1 (14). – С.152-158.